

Szikora Veronika[1]: A társasági jogviszonyok szabályozása a német polgári jogi társaságban

Debreceni Jogi Műhely, 2004. évi (I. évfolyam) 1. szám, (2004. december)

I. A tagok egymás közti jogviszonyai: belső jogviszonyok (Innenverhältnis)

A társasági szerződés alapján létrejövő társaság minden esetben egy kötelmi jogi jogviszonyt (Schuldverhältnis) keletkeztet, amely a tagoknak jogokat biztosít, és kötelezettségeket ró rájuk. A BGB diszpozitív szabály alkalmazásával kimondja, hogy minden tag egyenlő jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik[2]; ezek a rendelkezések azonban nem kogensek (zwingend), hanem diszpozitívak (dispositiv) – ennek megfelelően a társasági szerződésben ettől eltérően is rendelkezhetnek a felek, módosíthatják és ki is egészíthetik.

A társasági jogi megegyezést kétség esetén a törvényi szabályozás megelőzi. Csak néhány esetben bölcs dolog a törvényi szabályozást a belső jogviszonyra, a tagok egymás közti jogviszonyaira vonatkozóan változtatlanul - érvényesülni hagyni. A részes személyek által előírányzott funkciók, a társasági cél és a részesedés nagysága rendszerint egy, a törvénytől eltérő, célnak megfelelő, társasági szerződésbe belefoglalt megállapodást tesz szükségessé.

Példa: A BGB 709. §-a szerint a társaság vezetése minden tagot szokásosan együttesen illet meg, tehát az egyes intézkedésekhez minden tag hozzájárulása szükséges. Rendszerint célszerű, hogy a törvény által előírányzott, nehézkes egyhangúsági elvet a társasági szerződés megfelelő szabályozásával váltsák fel, amely szerint a társaság vezetését csak egy tagnak, vagy a tagok egy behatárolt számának engedik át.[3]

A szerződéskötési szabadság elve (Grundsatz der Vertragsfreiheit) annyiban érvényesül, hogy a felek határozzák meg, a nyereséghez és a veszteséghez való hozzájárulás és részesedés mértékét. A BGB szabályai szerint nemcsak egy a társaságtagokat egymással összekötő kötelmi jogi jogviszony keletkezik, hanem ezzel együtt egy a jogügyletek során fellépő szervezet is. Ez is egy rugalmas szabály, mivel a tagok a társaság kapcsolatait leszűkíthetik a kölcsönös kötelmi jogi kapcsolatokra.[4] Ez fordul elő a már említett tiszta belső társaság esetében.

A tagok jogai és kötelezettségei (Rechte und Pflichten der Gesellschafter)[5]

1. Tagsági jogok

A társasági szerződésből eredően a tagokat tagsági jogok illetik meg, amelyeket azonban a BGB 717. §-a alapján nem lehet átruházni. Ez alól a kivételt csupán a tisztán pénzübeli jellegű követelések (Geldansprüche) jelentik. Az ezekről való lemondás ugyanis nem érinti a tagsági viszonyt.

Mint ahogyan arról már az általános részben szó volt, a pjt-nél is megkülönböztethetjük az igazgatási, a közös üzletvezetésre vonatkozó jogokat (Mitverwaltungsrechte) ill. a vagyoni jellegű tagsági jogokat (Vermögensrechte).

Közös üzletvezetésre vonatkozó jognak tekinthető:

- az üzletvezetésre vonatkozó jog (Recht auf Geschäftsführung),
- a felvilágosításhoz való jog (Informationsrecht) és az ellenőrzésre vonatkozó jog (Kontrollrecht), még akkor is, hogy ha a tag az ügyvezetésből ki is van zárva ill.
- a szavazati jog a tagok határozathozatala során (Stimmrecht).

Vagyoni jellegű jogok pedig

- a nyereségből való részesedére vonatkozó igény (Anspruch auf den Gewinn),
- a likviditációs hányadhoz való jogosultság (Auseinandersetzungsguthaben), a társaság megszűnése esetén.

Ezen igényeket a társaság szociális kötelezettségeinek (Sozialverpflichtungen) is szokták nevezni, mivel azok a tagoknak a maguk összesége ellen irányul. (Ezzel összefüggésben ill. az ún. acto pro socio intézményéről lásd még a b) pont alatti tagi kötelezettség végén néhány kapcsolódó gondolat.)

2. Tagsági kötelezettségek

A tagsági jogokkal szemben állnak a tagokat terhelő kötelezettségek. Ezek elsősorban - a jogokhoz hasonlóan – szintén a társasági szerződésből erednek.

- A hozzájárulás teljesítésének kötelezettsége. Ez az elsődleges tagi kötelezettség valamennyi tagot terheli tekintettel arra, hogy a társasági szerződéssel a felek a célok elérésére vállaltak kötelezettséget, amit pedig különösen a hozzájárulásuk teljesítésével segítenek elő. Amint arról korábban már többször is volt szó, ezen hozzájárulásoknak a jellege különböző lehet: betétek, szolgáltatások teljesítése vagy akár valamely vagyontárgy használatának átengedése.

A BGB 707. §-a azonban kimondja, hogy - a tőkeegyesítő társaságokkal ellentétben – a pjt. tagjai nem kötelesek a már teljesített hozzájárulásukat a későbbiekben megemelni vagy kiegészíteni. (A következő pontban lásd a bővebb kifejtését)

- Üzletvezetés kötelezettsége. A társaság üzletvezetése tehát nem csak a tagot illető jogosultság, hanem az őt terhelő kötelezettségként is egyúttal abban az esetben, ha a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik.
- Az ún. hűség kötelezettség (Treuepflicht). Ez a kötelezettség a pjt. erősen megmutatkozó személyi jellegéből ered. A tagok által kötött megállapodással, miszerint a célok együttes elérését támogatni fogják, egy szoros személyes kötöttség jelenik meg egyfelől a tagok, másfelől pedig a tagok és a társaság között. E kötelezettség alapján a tagok kötelesek figyelembe venni a társaság érdekeit, valamint tartozkodni minden olyan magatartástól, ami a társasági célok megvalósítását megakadályozná. A tagok kölcsönös függősége, viszonya nem a hozzájárulások, illetve a törvényben vagy szerződésben kifejezetten megállapított kötelezettségek teljesítésében merül ki, hanem kölcsönösen felelnek a társaság céljának eléréséért, illetve az ezzel összefüggő egyéni érdekekért. Ennek a viszonynak a megjelölésére honosodott meg a „Treuepflicht” (bizalmi/hűség kötelezettség) kifejezés. Ez a kifejezés azonban nemcsak a feudális szociális- és erkölcsi kapcsolatokra való elképzelések miatt kérdéses, hanem azért is, mert azt a látszatot kelti, hogy a társasági jog és a szerződések általános jogának alapvető eltéréséről van szó.[6]

Ha egy üzleti vállalkozást vagy valamely szabadfoglalkozást közösen végeznek, akkor a tagok kötelessége nemcsak a titoktartás, hanem a többi tag tájékoztatása is az olyan eseményekről és történésekről, amelyek a társaság tevékenységi körét érintik.[7]

Mivel ezek a kötelezettségek a tagsági viszonyból erednek és valamennyi tagot terhelik, ezek ún. szociális igények teljesítését elsősorban a tagok összességével szemben lehet érvényesíteni. Ezen túlmenően az ilyen igényeket egyetlen társasági taggal szemben pedig bármely társasági tag követelheti a korábban már kifejtett ún. actio pro socio nevezetű jogintézmény segítségével. (Lásd a személyegyesítő társaságok fejezetben.) Mindenesetre a teljesítést a társaságtól kell igényelni.

2.1 Hozzájárulási- és együttműködési kötelezettség (Beitrag- und Mitwirkungspflicht)

A BGB 705. §-a értelmében társasági jogi viszony akkor jön létre, ha a felek a szerződésben kölcsönösen kötelezik magukat arra, hogy a közös cél elérését elősegítik, és a megállapított hozzájárulásokat teljesítik.[8]

a) A hozzájárulási kötelezettségnek (Beitragspflicht) tehát alapvető fontossága van: nélküle nem jön létre a társaság. A tagok rendszerint hozzájárulás (Beitrage) nyújtására kötelezettek. (BGB 705. § ff.). A tagok hozzájárulása minden olyan teljesítés, amelyre a társasági szerződés által, a társasági cél támogatása érdekében magukat kötelezik.

Ezért a hozzájárulás fogalma tágran értelmezendő: beletartozik a pénzfizetése, a dolgok bevitele vagy átengedése, szolgáltatások teljesítése[9], egy mű előállítása, dolgok közös használatának engedélyezése, illetőleg szolgáltatások nyújtása, egyéb jogok vagy vagyoni értékek szerzése, mint pl.: szabadalmak (Patenten) átengedése, áruvédjegyek (Warenzeichen) vagy gyártási eljárások (Herstellungsverfahren), vagy akár még egy már meglévő vállalkozás vevőkörének a megszerzése is.[10]

Példa a hozzájárulásra: Két vegyipari vállalat, a Pharma-Süd AG (Rt.) és a Lenne Gyógyszergyár (GmbH) Kft, egy ún. érdekközösséget (Interessengemeinschaft) – polgári jogi társaságot (BGB-G) alapítanak, hogy gyógyszerkutatást folytassanak. A társasági szerződésen abban állapodnak meg, hogy a tagok többek között az alábbi hozzájárulásokat nyújtják: A Pharma-Süd Rt. kötelezi magát arra, hogy átfogó kutatási berendezéseinek-intézményeinek használatát a társaság számára engedélyezi, a Lenne Gyógyszergyár pedig átenged a társaságnak 20, a szerződésben pontosan megnevezett szabadalmat. A hozzájárulások mértékét nem feltétlen szükséges a társasági szerződésben megállapítani. Megállapítására ki lehet kötni a tagok többségi döntési jogosultságát, amennyiben a társasági szerződés a hozzájárulások felső határát megállapította és a hozzájárulások emelése esetére többségi döntést irányoz elő.[11]

b) A BGB 707. §-ának gyakorlati jelentőségű szabálya a hozzájárulási kötelezettséget a társasági szerződésben meghatározott mértékre korlátozza. Még veszteség esetén is csak akkor keletkezik pótbefizetési kötelezettség (Nachschußpflicht), ha ezt a társasági szerződésben kifejezetten kikötötték, vagy a szerződés utólagos megváltoztatása esetén ebben kifejezetten megegyeztek; ehhez azonban az összes tag hozzájárulása szükséges. A társaság a 735. § értelmében csak a tagok likvidációjának vonatkozásában követelheti a részesedések szerinti fizetést a társasági vagyon összegét meghaladó tartozások fedezésére.[12]

Tehát a törvényi szabályozás (BGB 707. §) szerint nem áll fenn utólagos hozzájárulási kötelezettség, e szerint tehát a tagok nem kötelesek a társasági szerződésben megállapított hozzájárulásukat utólag megemelni, vagy a veszteség miatt lecsökkent betétet kiegészíteni. A társasági szerződés megkötése után a hozzájárulási kötelezettséget csak a társasági szerződés megfelelő módosításával lehet megemelni. Ehhez pedig főszabály szerint minden érintett tag hozzájárulása szükséges. Ez a szabályozás azzal az előnnyel jár, hogy minden szerződő tag, már társaság létrejöttkor át tudja tekinteni, hogy mekkora terjedelmű lesz a hozzájárulási kötelezettsége. Más a helyzet pl. az egyesületek esetén, amelynél a hozzájárulást szabály szerint a tagok többségének közgyűlésen hozott döntésével meg lehet emelni. A BGB 707. §-ának alkalmazását viszont a társasági szerződésben kifejezetten, illetve bizonyos körülmények között ki lehet zárni.[13]

c) Ha egy tag valamely kötelezettségének nem tesz eleget, akkor a szerződések jogának általános kártérítési (Schadensatz) szabályai alapján felel. Ez a felelősség azonban a BGB 708. §-a értelmében korlátozott: a tag csak azokért a kötelezettségekért tartozik gondossággal, amelyeket saját ügyeiben használ (diligentia quam in suis); a súlyos gondatlanság esetén azonban a BGB 277. §-a értelmében mindig felelősséggel tartozik. A tagok kötelezettségeiből kifejlődő igények esetében felmerül a kérdés, hogy kinek a rendelkezésére állnak ezek, és ki érvényesítheti azokat[14]:

- A szerződésben megállapított hozzájárulások teljesítéséből és a kötelezettség megsértése miatti kártérítésből eredő igények alapvetően a tagok közösségéhez tartozó társasági vagyoni igényei; ezért a társaság hitelezői végrehajtás útján igényelhetik. Tehát a képviseleti és ügyviteli joggal rendelkező társaságtagok érvényesítik ezeket a követeléseket a társaság nevében.
- Minden egyes társasági tagnak joga van ahhoz, hogy a többi tagtól kártérítést, illetve a kötelező hozzájárulás teljesítését követelje.[15]

A tagok egymáshoz való viszonya alapján minden tagnak együttműködési és vagyoni jogai vannak:

- A legfontosabb közreműködési jog (Mitwirkungsrecht) az ügyvitelhez való jog (Geschäftsführungsbefugnis); ez kétség esetén minden egyes társasági tagot megillet. Egyes társaságtagok ügyviteli joga a BGB 710. §-a értelmében kizárható; ebben az esetben ezen tagokat ellenőrzési jog (Kontrollrecht) illeti meg. A társasági tagsághoz egyéb jogkörök is tartozhatnak, pl.: a felmondáshoz való jog (BGB 723. §), az alapvető kérdésekben való együttdöntés joga, különösen az alapító szerződés megváltoztatása esetén. Ezeket a jogköröket a társaságot létrehozó szerződésben módosíthatják, viszont teljesen eltörölni/megszüntetni nem lehet, mert ez az alapvető magánjogi elvek gúzsba kötéséhez, sőt a tagok jogainak megfosztásához vezetne.[16]
- A vagyoni jogokhoz (Vermögensrecht) tartozik mindenek előtt a nyereséghez, a végelszámolási javakhoz való jog, illetve a kiadások pótlásához való igény. A nyereségből való részesedés igénye főszabály szerint először csak a társaság megszűnésekor keletkezik (BGB 721. § I.); csak a hosszabb távra létrejövő társas viszonyok esetén lehetséges a nyereség elosztása minden üzleti év végén. (BGB 721. § II.) A társaság fennállása esetén esedékes követeléseket csak a tagok egészétől és nem az egyes tagoktól lehet követelni. Ha azonban a társaság hitelezője valamely tagtól azt követelte, hogy magánvagyonából elégítse ki a társaság tartozását és nem kapott kielégítést a társaság vagyonából, akkor fordulhat a társaság megszűnése előtt a többi taghoz.[17]
- E kétféle jogosultság közötti különbségtétel azért is fontos, mert az együttműködéshez való jog nem ruházható át, és az alapító szerződés sem teheti átruházhatóvá. Másként van ez a nyereségből, illetve a végelszámolásból származó vagyoni igények esetében: ezek a BGB 717. §-a értelmében átruházhatók és a jogosult társaságtagok hitelezői által zálogba vehetők.[18]

3. Társasági vagyoni (Gesellschaftsvermögen)

A társasági cél eléréséhez összeadott vagyoni hozzájárulás révén nem jön létre elkülönült társasági vagyoni, mivel az a tagok közösségének tulajdonává válik, s ezáltal egy osztatlan vagyoni közösségi tulajdon, ún. Gesamthand-tulajdon keletkezik. Ám ezt a sajátos társasági vagyont élesen el kell választani a tagok magánvagyonától. Az ún. Gesamthand-tulajdon felett a tagok tehát csak együttesen rendelkezhetnek. Itt azonban megjegyzendő, hogy ezen társasági közös tulajdon és az egyszerű közösségi tulajdon nem keverendő össze. (Elhatárolásukat lásd az erről szóló fejezetben.)

A társaság vagyona (Gesellschaftsvermögen) felöleli az összes aktívát (vagyontárgyakat, követeléseket és egyéb jogokat, még tényleges vagyoni jogokat is, mint pl. vevőkör, technikai know-how), amelyeket a tagok a közös cél követése közben szereznek. Ha másként nem rendelkeztek, akkor a társaság vagyonával a tagok közösen rendelkezhetnek.[19]

A BGB 718. § (2) bek. alapján a társasági vagyoni tartozik továbbá mindaz a szerzemény, amihez a társaság az üzletvezetés alapján jutott, valamint azok is, amelyek ún. surrogatioval kerültek be e vagyoni körbe.[20]

a) A társasági vagyona való szerzés (Erwerb in das Gesellschaftsvermögen) a BGB 718. § I. és II. értelmében háromféle módon valósulhat meg:

- nemcsak a hozzájárulások teljesítése, hanem azok ígérete által is: a társasági szerződés értelmében a tagokat kötelező hozzájárulási kötelezettség/díjfizetési kötelezettség a társasági vagyontárgyat képezi (amelyen szükség esetén a társaság hitelezőinek zálogjoga állhat fenn).
- Más társaságoktól való jogügyleti vagy egyéb szerzések által: ha egy ügyviteli joggal rendelkező tag saját nevében a társaság érdekében tevékenykedik, akkor a társaságnak joga van a szerzemény megszerzésére.
- „Surrogatio” (dingliche Ersetzung) által: a BGB 718. § II. értelmében a társaság vagyonát képezi mindaz, ami a társaság vagyonához tartozó vagyoni értékű jog vagy a megrongálódott, elpusztult vagyontárgy helyébe lép; ide tartozik pl.: a kártérítési vagy biztosítási igény is.

b) A társasági vagyonról való rendelkezések kizárólag csak akkor hatályosak, ha azokat a képviselői joggal rendelkező vagy rendelkezők végzik. Ez nemcsak a dolgok dologi elidegenítésére, hanem a követelések bevonására is igaz. Egyetlen tag (egyszemélyes képviselői jog nélkül) nem érvényesítheti a társaság vagyonát képező igényeket harmadik személyekkel szemben, nem követelhet saját maga számára, illetve az egész társaság számára teljesítéseket.

c) A társaság vagyona a tagok összességét megillető különvagyon (elkülönített vagyontömeg), mely élesen elválik a tagok magánvagyontól. Ezért a tagok valamennyi vagyona történő juttatásai, illetve minden a tagoknak a vagyontól nyújtott kifizetés a jogi illetőség megváltoztatását jelenti, amely viszont csak jogügyleti átruházó akttal valósítható meg.[21]

3.1 Nyereségrészesedés és veszteségmegosztás (Gewinn- und Verlustbeteiligung)

Le kell szögezni azt, hogy a tagok a nyereségből és a veszteségből is egyenlően részesednek, hacsak a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik. Itt azonban nem megengedett, hogy valamely fél pusztán a szerződés nyújtotta előnyökből részesedjen. Ez az ún. *societas leonina* tilalma.

4. Üzletvezetés (Geschäftsführung)

Amennyiben a társasági szerződés mást nem ír elő, a tagok a társaság üzletvezetésére nem csak jogosultak, hanem kötelezettek is. (BGB 709. § ff.) Az üzletvezetés a tagoknak a társasági cél követésére megfelelően alkalmazott tevékenysége.[22]

A pjt. jellegéből adódóan nagy hangsúly esik a tagok személyes közreműködésre. A tagok ugyanis nem hoznak létre külön szervezetet a társaság tevékenységének a koordinálására, így az ügyvitelre főszabály szerint valamennyi tag jogosult. A törvény azonban lehetővé teszi, hogy a társasági szerződésben valamely tago(ka)t felhatalmazzanak ezen jogosultság gyakorlására.

A személyegyesítő társaságokról a BGB a következőket írja: a társasági szerződés hozza létre a tagok hozzájárulási kötelezettségét; ezek teljesítése képezi a társaság vagyonát; amely a tagok egészét illeti (kivéve, ha a társasági szerződés ettől eltérően rendelkezik). Felvetődik a kérdés, hogy ebben a még nem „cselekvőképes” (handlungsfähig) szervezetben ki a tevételes fél. A személyegyesítő társaságok esetében a társaság tagjai: a társaság céljának követéséhez szükséges tevékenységüket ügyvitelnek, ügyvezetésnek (Geschäftsführung) nevezzük.[23]

a) Ezt a fogalmat tágan kell értelmezni, az üzletvezetés többféle tevékenységet is magában foglal. Jelentheti egyrészt az olyan tényleges cselekményeket, intézkedéseket, teljesítéseket is, mint például a termelés és az eladás tervezését és végrehajtását, a munkavállalók felvételét,

utasítását és felügyeletét, a levelezéseket, a könyvitel, vagy a munkaerő felügyeletét az üzemben, de jelenti másrészt a jogügyletekre vonatkozó cselekményeket, azaz a szerződések megkötését.

Azonban nem az üzletvezetés körébe tartoznak az olyan jellegű döntések meghozatala, amelyek a társaságot ill. tagjait alapvetően érintik.

Tehát ezek, az ügyvitel fogalmi körébe nem tartozó, az ún. „alapügyletek” („Grundlagengeschäfte”)[24], amelyek nem a társasági szerződés végrehajtását, hanem megváltoztatását teszik lehetővé. Ilyen alapvető jogügyletnek minősül pl. ezek viszonyára vagy az új tagok felvételére vonatkozó határozatok, a hozzájárulások emelése vagy csökkentése, a tagok kizárása, a társaság céljának megváltoztatása, az ügyvezetés és/vagy a képviselőt újraszabályozása, a nyereség újbóli elosztása. Mindezek nem tartoznak az ügyvitel feladatkörébe, sokkal inkább a tagok hozzájárulása (szavazata) szükséges, kivéve, ha a társasági szerződés saját megváltoztatását többségi elfogadáshoz nem köti.[25]

b) A BGB 709. § I. értelmében az ügyvitel joga a társaság tagjainak közösségét illeti meg (önigazgatás alapelve, Grundsatz der Selbstorganschaft); ezért minden ügylethez valamennyi tag hozzájárulása szükséges (BGB 182. §§ ff.); ez történhet hallgatással vagy ráutaló magatartással is. Az együttes ügyvitel elve (Grundsatz der Gesamtgeschäftsführung) minden tagnak biztosítja azt, hogy nem folytatnak kereskedelmi tevékenységet a tudtán kívül; ugyanakkor azonban nehézkesnek és időigényesnek bizonyul, mivel nem csak alkalmi, hanem folyamatos döntésekre van szükség. Ezért a társasági szerződés tetszés szerint ettől eltérhet[26]; maga a BGB is lehetőségeket kínál erre: [27]

- Az ügyvitel joga a tagokat illeti, de többségi szavazás útján hozzák a döntéseket. Ha a társasági szerződés nem írja elő, hogyan kell a többséget meghatározni, akkor minden tagnak egy szavazata van. (BGB 709. § I.)
- A társasági szerződés az ügyvitel jogát egy vagy több tagra ruházhatja át; ebben az esetben a többiek ki vannak zárva az ügyvitelből (BGB 710. §), csak ellenőrzési joguk van a BGB 716. §-a alapján.
- Az összes tag együtt vagy a tagok egyenként rendelkeznek ügyviteli joggal (egyéni ügyvitel, Einzelgeschäftsführung); ilyenkor bármelyik tag megvétőzhatja egy ügylet végrehajtását azzal a következménnyel, hogy a végrehajtás abbamarad.

c) Az ügyvitelhez való jog a tagok el nem vonható /elvehetetlen jogaihoz tartozik, kötelezettség is egyben, mely alól a tagok nem vonhatják ki magukat. Kivétel csak a társasági szerződés által átruházott ügyviteli jog esetében létezik: a többi tag által fontos okból elvonható, vagy az ügyvitelre jogosult tag felmondása által megszüntethető (BGB 712. §); ebben az esetben ismételt az „együttes ügyvitel” (Gesamtgeschäftsführung) lesz érvényes a törvény 709. § I. értelmében.

Az üzletvezetésből kizárt tagot azonban nem illeti meg az ún. ellentmondás joga (Widerspruchsrecht), mivel ez az üzletvezetésre vonatkozó jog részét képezi. Megilleti ezen tagot minden további nélkül a tájékoztatáshoz ill. az ellenőrzéshez való jog (Informationsrecht, BGB 716. §), valamint a tagok – a társaság megszűnésekor jelentkező, az e sajátos és kényszerű helyzetből adódó – együttes üzletvezetési joga. [28]

d) Az ügyvitellel kapcsolatos jogokat és kötelezettségeket a BGB 713. §-a határozza meg részletesebben a megbízásra vonatkozó szakaszokra való utalással (BGB 664-670. §§). A megbízás más érdekeinek megfelelő ügyletkötés: a BGB 713. §-ára utalása kiemeli a társasági jogi ügyvitel bizalmi jellegét.[29]

II. Külső jogviszony (Außenverhältnis)

1. Képviselő (Vertretung)

Amíg az ügyvitel a társaság belső jogviszonyaira vonatkozik, addig a képviselő – a felelősség kérdésével együtt – a külső jogviszonyokat érinti, ott jelenik meg. Tulajdonképpen az érem két oldaláról van szó, e két jogosultság nem feltétlenül esik egybe, éppen a diszpozitív szabályozásnak köszönhetően. Az ebből eredő variációs lehetőségeket még elemezzük. [30]. Egy hatékony jogügyleti kereskedelem érdekében, a társaságra „rátelepítenek”, egy képviselői felhatalmazást (Vertretungsmacht). A képviselő utasításai/intézkedései közvetlenül gyarapítják társaság vagyonát és közvetlenül csökkenthetik is azt. Kötelmi jogi szerződések megkötése által (pl.: nyersanyagvásárlás) követelések és kötelezettségek keletkeznek. A követelések a társasági vagyon részeivé válnak, a kötelezettségek pedig minden tagot mint egyetemleges adósokat köteleznek a BGB 427. §-a értelmében.[31]

A képviselői jog szabályozását (tehát azon jogét, melynek jogosultja a társaság nevében valamennyi tagra vonatkozóan érvényes akaratnyilatkozatot tehet) elsődlegesen a társasági szerződés adja meg. Tehát a polgári jogi társaság (BGB-G) esetén a képviselői jog a BGB 714. §-a alapján megegyezik az ügyviteli jogkörrel, ha a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik. Ha a tagok nem jutottak egyezsége (ilyen szerződéses rendelkezés hiányában) vagy kétség esetén lép életbe a BGB 714. §-ába foglalt jogalkotói akarat. A BGB 709. § I és a 714. §-a szerint közös képviselői jogosultság (Gesamtvertretungsmacht) jön létre. A tagok a képviselő során az együttes képviselő elve szerint járnak el: harmadik személyekkel kötött jogügyletek csak akkor hatályosak, ha azt az összes tag közösen kötötte.

Eszerint a tagok a társasági szerződésben felhatalmazhatnak valamely tagot ill. tagokat a társaság képviselőjére. Amennyiben nem létezik ilyen szerződéses rendelkezés vagy az kétségbe vonható, a törvény alapján valamennyi társasági tagot együttesen illeti meg a képviselői jogosultság. A BGB továbbá kimondja, hogy valamennyi jogügylethez az összes tag hozzájárulása szükséges, de itt is lehetővé teszi azt, hogy a tagok a társasági szerződésben ezen felhatalmazást a tagok többségének szavazatához kösse.

Egyszemélyes ügyvitel esetében kétség esetén a képviselő is egyszemélyes (Einzelvertretung). A tagok azonban a képviselői jogot az ügyviteltől eltérően is meghatározhatják. Így megegyezhetnek abban, hogy minden tag önálló képviselői jogkörrel rendelkezik, de egy ügylet megkötése előtt egy további tag hozzájárulását is megszerezte.[32] A képviselői jogot ugyanolyan feltételekkel lehet megvonni, mint az ügyviteli jogot.[33]

2. Felelősség (Haftung)[34]

Mivel a pjt. nem rendelkezik jogképességgel, de még csak részleges jogképességre utaló szabályokat sem találunk a BGB-ben (szemben a HGB kkt-re ill. a bt-re vonatkozó 124. §-val), a pjt. tagjainak a személyes felelőssége lép előtérbe.[35] Ezen felelősség pedig korlátlan és egyetemleges, tehát a pjt. bármely tagja a teljes tartozást köteles kielégíteni, magánvagyonára terhére. Itt emiatt tulajdonképpen egy kötelezett egyetemlegességről beszélhetünk, aminek szabályait a BGB 424. §-ban találhatjuk meg.

Tehát, eltérően a kkt. (OHG) és bt. (KG) jogától, a polgári jogi társaság tagjainak ténykedéséből keletkező tartozásokért való felelősséget tárgyaló BGB 705. és az azt követő §§ speciális szabályokat nem tartalmaznak: a jogalkotók abból indultak ki, hogy a vonatkozó szabályozás az általános kötelmi jogi alapelvekből és rendelkezésekből adódik. A mérvadó rendelkezések egybecsengése nem hagyható figyelmen kívül; és a jogi helyzetet élénken megfogalmazott kérdések teszik még bonyolultabbá és vitássá. Ezek a kérdések csak a külső társaság kívülálló hitelezőivel szembeni kötelezettségeire vonatkoznak. A tiszta belső társaság esetében, egyedül a társaságon kívülre fellépő tag felelős.[36]

2.1 Felelősségi elméletek

Ezeknek a problémáknak a megoldására a jogirodalom elméleteket hozott létre, melyekből mára már csak két egymással versengő vélemény maradt meg.[37] (Részletes ismertetését lásd a személyegyesítő társaságokra vonatkozó általános ismeretek leírásánál.)

A gyakorlatban ezen teoretikus különbségtétel nem jelenik meg élesen, tekintve azt, hogy a kötelezettség jellegében mindkét elméleti elgondolás a tagok személyes felelősségét hangsúlyozza ki, a különbséget a megközelítésbeli eltérés adja.

- Az ún. „kettős kötelezettség” (Dopperverpflichtung) elve. A tagoknak a harmadik személyekkel szemben vállalt jogviszonyaiból – a német terminológiának megfelelően – egy ún. kettős kötelezettség származik, amelyből eredően a tagok nemcsak közösen felelnek a társaság vagyonával, hanem egyenként is a mindenkori magánvagyonukkal.[38]
- Az ún. „járulékos tagfelelősség” (akzessorischen Gesellschafterhaftung) elve. Ez alapján a tagok a polgári jogi társaság tartozásaiért közösen a társasági vagyonnal felelnek, ugyanakkor a tagokkal szemben fennálló egyéb követelésekért a tagok magánvagyonukkal felelnek.[39]

2.2 A társasági tagok egyetemleges felelőssége

A BGB 733. I. és 735. szakaszai a tagok közös tartozásairól („gemeinschaftlichen Schulden”) beszél, melyeket a társaság vagyonából kell kiegyenlíteni. Ezeket a tartozásokat a „társaság tartozásainak” („Gesellschaftsschulden”) vagy „társasági közös tartozásoknak” („Gesamthandsschulden”) nevezi. Tehát a tagok mindegyike/összessége felel a tartozásokért, ezt a felelősséget a ZPO 736. §-a teszi egyértelműbbé: a hitelező egyetlen jogcím értelmében követelheti a tartozások kiegyenlítését a tagok összességétől. Ezért a kérdés csak az, hogy milyen feltételek fennforgása esetén lesznek a tagok egyazon hitelező kötelezettjei:[40]

- A legfontosabb csoportot a szerződésből származó kötelezettségek (Verpflichtungen aus Verträgen) alkotják, ezeket a tagok maguk vagy a tagok nevében kötik harmadik személyekkel. Ezáltal kettős kötelezettség (Doppelverpflichtung) keletkezik: a tagok mindegyike az nemcsak egész társasági vagyonnal felel a tartozásokért; hanem a BGB 427. §-a értelmében a hitelező a tagok bármelyikétől követelheti a teljesítést. Ez a rendelkezés azonban csak a szerződést létrehozó tagokra igaz, a később belépő tagok vonatkozásában nem érvényesül.[41]

Ha a hitelezőt valamely tag teljesítés során megkárosítja, akkor a többiek is helytállni kötelesek ezekért a károkért.[42] A gazdagodási igényekkel (Bereicherungsansprüche) szemben is tagok közös kötelezettsége áll fenn.[43]

Azt már megállapítottuk, hogy a pjt-nél a harmadik személyekkel kötött szerződésekből egy ún. kettős kötelezettség keletkezik, aminek következtében egyrészt a “Gesamthand” jellegű társaság ill. vagyona, másrészt maguknak a “Gesamthand-tagoknak” az egyetemleges kötelezettsége áll fenn. A törvényi kötelmi jogviszonyok esetében azonban csak az fog felelni, aki megfelel az adott törvényi feltételeknek. Ez alapján a jogellenes magatartásokból eredő kártérítési igényeknél mindenekelőtt a cselekvő társasági tag fog felelni, ám ő is csak akkor, ha neki ezen magatartás felróható. Itt tehát elsősorban meg kell vizsgálni a magatartást kifejtő tag felróhatóságát, s csak ennek hiányában kerülhet szóba a tagok egyetemleges felelőssége.

- Ha egy tag a társaság érdekében kifejtett tevékenysége közben jogtalan cselekményt (unerlaubte Handlung) végez, melyekért ő a 823 §§-ok értelmében harmadik személyekkel szemben felelősséggel tartozik, felmerülhet a kérdés, hogy ez a 3. személy kártérítési igényvel fordulhat-e az egész társaság felé. A BGB 831. §-nak felelősségi szabályai nem alkalmazhatók: teljesítési segéd (Verrichtungsgehilfe) az, aki a társaság vezetőjének utasításai szerint tevékenykedik, utasításainak van alávetve; a tagok egyenlő jogúak a társas viszonyokban; tehát a tagok közötti utasítási jogkör nem értelmezhető (azaz a tagok egymás utasítására nem jogosultak).[44]

2.3 A társasági tagok felelőssége a belső jogviszonyokban

Noha a tagok kifelé egyetemlegesen felelnek, ez a tény nem jelenti azt, hogy az a tag, amelyik eleget tett a hitelezői követelésnek, nem kérhetné a belső, azaz a tagok közötti jogviszonyban

az elszámolást. Tehát a tag a kötelezetti egyetemlegesség BGB 426. § szerinti szabályai alapján a tartozást teljesítő tag a kötelező kielégítése után követelheti a megtérítést a többi társasági tagtól.

2.4 Felelősség-korlátozás (Haftungsbeschränkungen)

Bár a rendelkezések alapján a pjt. tagjainak felelőssége korlátlannak tekintendő, mégis lehetnek bizonyos felelősségi korlátozások. Így pl. Hohloch etekintetben kétféle módot különböztet meg. Eszerint létezik egyrészt arra lehetőség, hogy a tagok a hitelezővel egy adott jogügyletre vonatkozóan megállapodjanak abban, hogy a felelősség a társasági vagyonra terjedjen ki. Ez az ún. individuális, azaz a konkrét jogügyletre vonatkozó felelősségi korlátozás (individuelle Haftungsbeschränkung). Másrészt szerinte arra is van mód, hogy az “ügyvezető-tagok” („Gesellschaftsführer-Gesellschafter”) a társasági szerződésben már előre korlátozzák a képviseleti jogosultságot. Ekkor a többi társasági tag csak a társasági vagyonnal tartozik helytállni. Így amennyiben az eljáró tag nem fedte fel ezen korlátozást, úgy ennyiben felhatalmazás nélkül cselekedett. Ezért ő maga teljes mértékben és – ha a képviseleti jogosultsággal nem rendelkezett – magánvagyonával fog felelni a BGB 179. §-a keretében. Ezt egy általános jellegű, azaz generális felelősségi korlátozás (generelle Haftungsbeschränkung). Ez utóbbi esetben tulajdonképpen egy “korlátolt felelősségű pjt-ről” (GbR mit beschränkter Haftung) lenne szó.^[45]

Legal relations in German partnership under the Civil Code

Partnership under the civil code is a harsh institution in Hungarian legal system. Despite of this fact, most of the European countries apply this legal entity a lot as a background for other, more complicated corporate forms. In my essay I demonstrate those rules in German Civil Code (BGB), which show the importance and opportunities of these partnerships.

If we would like to describe the essentials of partnerships under the Civil Code, the most important question is the legal relations from both inner and external point of view. Internal relations mean an obligation between the parties, who form this partnership. It is natural that we can find both rights and commitments between founders. This is a contract but BGB says that all parties have equal rights and commitments in the same partnership. As a general rule of the Code, it is permissive, not cogent. BGB has basic regulation for operating such a partnership, but can be useful if founders live with this permissive opportunity and shape special rules for their partnership, which fit to their aims, functions, different financial potential of the parties.

There is a chance for founders to neglect building a whole structure and organization for their partnership, if they want to operate it as an inner partnership, without external relations, focusing only for the rights and omissions between the parties.

From all contract that establishes a partnership under the Civil Code membership rights follow. These rights cannot be transferred. A distinction can be made between administrative, common business management and financial rights. Rights to common business management can consist of right to information, right to supervision or the most important right to vote. Financial rights gather typical rights such as right to dividend or liquidity proportion. These rights are social omissions from the viewpoint of the partnership itself, as these are for the interest of the parties.

The most important omissions of the founders are financial contribution to establish the partnership. This regulation results from that partnership is to promote common aim of the founders, and to achieve this, all of them have to make available pecuniary or non-pecuniary

assets. According to a special rule of BGB, over against the other corporate forms, members of the partnership have no omission to increase or complete their assets.

Management of the partnership is not only a right but an obligation too. A special omission is that all members and founders have to be loyal to the partnership. Because of the strong partnership character of this corporate form, this means that members have to keep the interest and aim of the partnership in view. They all are responsible for achieving the aim of the partnership and nobody can sit as a beneficiary. Loyal members have to keep secrets in connection with operating the partnership and of course the sudden obligation to inform the others of all events and experiences, which are in tight connection with the partnership and the interests of the parties. If any of the members breach these obligations, rules of damages can be applied in BGB.

Assets of the partnership are special, because no separated corporate assets form. Financial and non-pecuniary contribution becomes the assets of the community of members. It is undividable and common. But these common assets are strictly separated from the private assets of the parties. Rights for profit and deficit are equal, but this permissive rule allows different regulation in the contract. The only cogent sentence is the prohibition of *societas leoniana*, i.e. nobody can be precluded of profit and deficit.

External relations mean the representation of the partnership. In this case the most important law is the contract itself. In case of disagreement between the parties, there is a helping rule of BGB: members can act as a body. If we take into consideration the rules of liability, we can say that because of the lack of legal capacity of the partnership, individual liability has its important role. Generally this liability is unlimited, but there is a chance to agree with the creditor to limit liability. But this limitation is only valid for that legal transaction.

Rules for partnerships under the Civil Code in Germany are more detailed and nuanced than in Hungary. Partnership is the basic type of civil law partnerships, such as limited partnership or general partnership. We have to consider that building up a more coherent regulation for these partnerships can be useful to categorize atypical corporations.

Felhasznált irodalom

1. Beck, Marcus: Die Haftung der Gesellschafter bei der BGB-Erwebsgesellschaften – Berlin: Duncker & Humblot, 1997
2. Eisenhardt, Ulrich: Gesellschaftsrecht, 10., erg. und überarb. Aufl. – München: Beck, 2002
3. Hadding, Walther: Actio pro socio. Die Einzelklagebefugnis des Gesellschafters bei Gesamthandsprüchen aus dem Gesellschaftsverhältnis, 1966
4. Hohloch, Gerhard: EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland, in: EU-Handbuch Gesellschaftsrecht, Hohloch, Gerhard (Hrsg.) – Herne; Berlin: Verl. für Rechts- und Anwaltspraxis, 1997
5. Hüffer, Uwe: Zur gesellschaftsrechtlichen Treuepflicht als richterrechtlicher Generalklausel, in: FS für Steindorff, 1990
6. Kübler, Friedrich: Gesellschaftsrecht: die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen; Ein Lehrbuch, 5., Neubearb. und erw. Aufl. – Heidelberg: Müller, 1998
7. Schmidt, Karsten: Zur „Außenhaftung der Innengesellschaft“, in: JuS, 1988 444-459. ff.
8. Ulmer, Peter: Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts. Systemat. Kommentar der §§ 705-740 BGB, 3. Aufl. (Sonderausg. aus Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Bd. 3. T. 2.) – München: Beck, 1997

9. Westermann, Harm Peter: Bereicherungshaftung der Gesellschafter einer GbR, in: ZGR, 1977

-
- [1] Egyetemi adjunktus, DE ÁJK Polgári Jogi Tanszék
- [2] BGB 706., 709., 711., 722., 734., 735. §§.
- [3] Eisenhardt, Ulrich: Gesellschaftsrecht¹⁰ (2002) 33. Rz. 52.
- [4] Kübler, Friedrich: Gesellschaftsrecht⁵... (1998) 45.
- [5] Hohloch, Gerhard: EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland (1997) 19-20. Rz. 34.
- [6] A „Treupflicht” témájához kapcsolódó alapművek közül lásd: Hueck, Alfred: Der Treuegedanke im modernen Privatrechts (1947); Aktuális áttekintést kaphatunk Hüffertől: Hüffer, Uwe: Zur gesellschaftsrechtlichen Treupflicht... (1990) 59. ff.
- [7] Kübler i.m. 46-47.
- [8] Kübler i.m. 45.
- [9] BGB 706. § III: A legfontosabb alkalmazási esete az üzletvezetés.
- [10] Kübler i.m. 45.
- [11] BGH WM (1976) 1053, 1055. [Eisenhardt i.m. 33. Rz. 53.]
- [12] Kübler i.m. 46.
- [13] Eisenhardt i.m. 34. Rz. 54.
- [14] Kübler i.m. 47.
- [15] BGZH 10, 91, 101, 25, 47, 49. Erre vonatkozó beható tanulmányát lásd: Hadding, Walther: Actoi pro socio. Die Einzelklagebefugnis... (1966)
- [16] Kübler i.m. 48-49. és 20. § II. 3.
- [17] Ezt támasztja alá: BGZH 37, 299, 301. ff. és BGH WM 1971, 1451. az Kkt.-ra (OHG) vonatkozóan, továbbá a BGH NJW 1980, 339. f.; 1981, 1095. f. és BGZH 103, 72, 76. a polgári jogi társaságra (BGB-G) vonatkozóan. [Kübler i.m. 49.]
- [18] Kübler i.m. 49.
- [19] Kübler i.m. 52.
- [20] Ez utóbbi esetében arról a vagyonrészről van szó, amelyet valamely társasági vagyonba tartozó tárgy megsemmisítéséért, megkárosításáért vagy kisajátítása miatt kapott a társaság kártérítés ill. kártalanítás címen.
- [21] Kübler i.m. 52-53.
- [22] Vö. részleteiben Eisenhardt i.m. 40. Rz. 65.
- [23] Kübler i.m. 49-50.
- [24] Vö. RGZ 162, 372, 374.
- [25] Hohloch i.m. 20-21. Rz. 38.; Kübler i.m. 50.
- [26] Ebből következően a kkt.-ra (OHG) és a bt-re (KG) érvényes az egyéni üzletvezetés elve (Grundsatz der Einzelgeschäftsführung).
- [27] Kübler i.m. 50-51.
- [28] BGB 711, 716, 744. §§.
- [29] Kübler i.m. 51.
- [30] Hohloch i.m. 22. Rz. 39.
- [31] Treuhandcharakter der gesellschaftlichen Geschäftsführung. [Kübler i.m. 51.]
- [32] Kübler i.m. 51-52.
- [33] A BGB 715. §-a utal a 712. §-ra {Kübler i.m. 52.}
- [34] Ezzel kapcsolódó beható tanulmány: Beck, Marcus: Die Haftung der Gesellschafter bei der BGB-Erwerbgesellschaftern (1997) op. cit.

[35] A pjt. jogképessége vitás a német jogirodalomban, erre nézve lásd a pjt. jogképességgel foglalkozó részét.

[36] Kübler i.m. 52. és 7. § IV. (OHG, KG).

[37] Ezek értelmező leírását lásd pl.: Ulmer, Peter: Die Gesellschaft bürgerlichen Rechts. Systemat. Kommentar der §§ 705-740. BGB (München, 1997.) 714. §-hoz, Rz. 23. ff.

[38] Vö. még: Ulmer i.m. 714. §-hoz, Hüffer i.m. 99. f., Kübler i.m. 55.

[39] Schmidt, Karsten: Gesellschaftsrecht³ (1997) 60. § III. 2., Kübler i.m. 55.

[40] Kübler i.m. 55.

[41] BGZH 74, 240, 242 f.

[42] BGZH 56, 355, 359 az esetben, ha polgári jogi társaságként (GbR) szerveződnek az ügyvédek (Anwaltssozietät); „Látszat-társulás”(„Scheinsozietät”) BGZH 70, 247, 249; és az orvosi praxis-közösség (ärztlichen Gemeinschaftöaxis) BGZH 97, 273, 276.

[43] Westermann, Harm Peter: Bereicherungshaftung der Gesellschafter einer GbR, ZGR (1977) 552 ff.; Kübler i.m. 55-56.

[44] BGZH 45, 311, 312. Kübler i.m. 57., Schmidt i.m. 60. § II. 4.

[45] Ez az irányvonal érvényesülését lásd: BGHZ 61, 59, 67; NJW 1979, 2304, 2306; 1985, 619; Schmidt i.m. 1500. ff.; Példának lásd: „BGH, Betonbrecheranlage, 27.9.99 (BGHZ 142, 315) §§ 705, 714, GbR-„mbH”, keine Haftungsbegrenzung durch bloße Erkennbarkeit des Haftungsbegrenzungswillens”